

Dierenwelzijn in de biologische landbouw

Gepaste trots maar ook werk aan de winkel

Op het Bio-congres begin april werd het rapport gepresenteerd 'Verantwoorde en communicerbare argumenten bij biologische producten: dierenwelzijn'. De prestaties op het gebied van diergezondheid- en welzijn van de biologische en de gangbare veehouderij worden daarin vergeleken. Op het eerste gezicht mag de biologische sector best trots zijn op de behaalde resultaten: vooral de varkens- en pluimveehouderij worden positief beoordeeld. De biologische melkveehouderij springt er iets minder goed uit.

Foto: LBI

De dieren in de biologische varkens- en pluimveehouderij hebben het beter dan in de gangbare landbouw, mag je uit het rapport concluderen. Vooral de betere mogelijkheden tot het uiten van natuurlijk gedrag (bijvoorbeeld door de rijkere omgeving van ingestrooide stallen en uitloop), de langzamere groei van vleeskuikens, en het achterwege laten van ingrepen zoals snavelkappen en staartknippen worden als positief onderscheid aangemerkt. Belangrijkste aandachtspunten volgens het rapport betreffen de gezondheidsrisico's vanwege onbalans in de voeding, en het doodliggen van biggen. In het rapport is weinig aandacht voor de winst die nog te behalen valt op het gebied van uitval en verenpikken. Op individuele bedrijven kunnen deze nog een flink probleem vormen. De terugkerende periodes van verplicht ophokken doen het dierenwelzijn daarbij geen goed. Als sluitstuk van alle onderzoek naar verenpikken wordt er nog gewerkt aan het verbeteren van de opfokomstandigheden: een ketenaanpak lijkt ook voor dierenwelzijn van groot belang. In deze lijn verder denkend is een hernieuwde ketenintegratie het overwegen waard: geïntegreerde bedrijven kunnen voor minder stress zorgen (door minder verplaatsingen) en een beter aansluitende weerstandopbouw van ouderdier via opfok naar leggen bevorderen. Een dergelijke ketenintegratie beperkt ook het geslepe met dieren en de gevoeligheid van het systeem bijvoorbeeld in tijden van vogelpest.

Onthoornen

Bij de melkveehouderij zijn de resultaten minder eenduidig. Naast een aantal positieve punten onderscheidt

de biologische melkveehouderij zich volgens het rapport ook regelmatig negatief ten opzichte van gangbaar op het gebied van welzijn en gezondheid. Daarnaast lijken er een aantal kansen gemist te worden. Met deze negatieve punten en gemiste kansen kan de sector aan de slag. Zodat over een aantal jaren met meer stelligheid kan worden gezegd dat de biologische melkveehouderij staat voor 'gezonde, diervriendelijk gehouden dieren', en niet alleen voor 'milieuvriendelijke productie met gebruik van vooral natuurlijke middelen'.

Het niet onthoornen is zo'n gemiste kans. Om op dit punt onderscheidend te zijn, worden er teveel biologische koeien onthoorned. Eigenlijk een vreemde situatie: waar men in de biologische varkens- en pluimveesector probeert om de dieren zo min mogelijk aan te tasten, maakt de biologische melkveehouderij zich daar een beetje gemakkelijk vanaf. Niet onthoornen zou teveel problemen met zich meebrengen in de vorm van verwondingen aan ranglage dieren; vooral bloeduiers en klinkverwondingen kunnen zeer ernstig zijn. Dat klopt, als er niets veranderd wordt. Maar zoals pluimveehouders hun stal, uitloop en management moeten aanpassen om kippen mét snavels maar zónder kannibalisme te houden, lijkt het goed houden van koeien met hoorns ook mogelijk (Baars en Brands, 2000).

Ook zou er winst te behalen zijn wanneer kalveren langer bij hun eigen moeder dan wel pleegmoeder mogen blijven in plaats van dat ze kort na de geboorte weggehaald worden. Op dit moment houdt slechts een beperkt aantal bedrijven de kalveren langer bij de koe, terwijl het natuurlijker en voor de consument ook veel logischer is.

'Ook bij welzijn is de rol van de veehouder groot'

Maar ook dit gaat niet vanzelf. Recentelijk werd door Wagenaar en Langhout (2007) de conclusie getrokken dat de introductie van een zoogstelsel in de kalveropfok de natuurlijkheid kan vergroten, maar dat de introductie van dit stelsel op individuele bedrijven forse veranderingen voor het productiestelsel met zich meebrengt.

Uiergezondheid

Het grootste minpunt van de biologische melkveehouderij, meer mastitis, is tegelijkertijd het meest lastig om snel te verbeteren. Hoog celgetal en mastitis vormen een groot economisch probleem, zijn ook schadelijk voor het dierenwelzijn en vormen de grootste barrière om antibioticavrij te produceren. Ondanks alle onderzoek zijn grote doorbraken op dit gebied tot nu toe uitgebleven. Deels wordt dit veroorzaakt door het feit dat mastitis en hoog celgetal problemen zijn waar veel factoren samenkomen: melkmachine en -methode, voeding (disbalansen, mineralenvoorziening, stofwisselingsstoornissen), algehele gezondheid, erfelijke aanleg, exterieur, preventie van besmetting, etcetera. Als alle factoren goed onder controle zijn, dan kan er in praktijk veel verbeterd worden, zoals een aantal veehouders al laat zien. Focus op (verschillende) aanpakken die werken, en het systematisch (lang) volgen van factoren die mogelijk tot een goede aanpak leiden, kan inzicht verschaffen welke combinatie van factoren er het meest toe doet onder verschillende productieomstandigheden.

Fokkerij

Tenslotte is het twijfelachtig of één genoemd pluspunt voor het grootste deel van de sector geldt: door de lagere dierproductie in de biologische melkveehouderij zouden er minder stofwisselingsziektes voorkomen. Hoewel informatie over het gemiddeld voorkomen van ziektes ontbreekt, is wel duidelijk dat de variatie groot is. Op een deel van de melkveebedrijven zijn aanwijzingen voor bijvoorbeeld structuurtekort (vooral in de zomer) en sub-klinische slepende melkziekte (met zeer groot verschil tussen vet- en eiwitgehalte, maar zonder bovenmatige vetafbraak). Dit draagt bij aan een verminderde weerstand, wat zich uit in diverse ziektebeelden als klauwproblemen en mastitis. Deels lijkt de slepende melk-

'Biologische koeien allemaal met hoorns in de toekomst?'

De introductie van een zoogstelsel in de kalveropfok kan de natuurlijkheid vergroten

ziekte veroorzaakt te worden doordat hoogproductieve rassen gebruikt worden, terwijl biologische krachtvoerders vaak te beperkt beschikbaar of te duur zijn om deze hoge melkproducties mogelijk te maken. Onderzoek op praktijkniveau waarbij genetische achtergrond, productiegegevens, voeding en ziektestatus systematisch worden bijgehouden kan meer inzicht verschaffen, ook voor het belang van genotype*milieu-interactie. Vanuit de praktijk komen duidelijke signalen dat deze interactie belangrijk is. Zo zijn veel biologische melkveehouders aan het kruisen geslagen omdat hun oorspronkelijke HF-koeien niet voldeden. Overigens kan kruisen op zichzelf al een positief effect op gezondheid hebben doordat de vitaliteit van kruislingen in het algemeen hoger is. Hoe dan ook, de sector zou gericht moeten nadenken over geschikte fokkerijmethodes voor de biologische veehouderij. Indien daarbij meer gebruik wordt gemaakt van natuurlijke dekking kunnen er twee vliegen in één klap worden geslagen. Want wat is natuurlijker dan 'sex voor dieren'?

Uitdaging

Er kan het één en ander genuanceerd worden aan de onderzoeksresultaten, zowel ten positieve als ten negatieve, maar de biologische veehouderij kan de conclusies van het rapport prima gebruiken. Als verkoopargument maar ook als aansporing om het in de toekomst (nog) beter te doen. Dit kan door het oppakken van ingewikkeldere vraagstukken zoals hierboven beschreven, maar vooral ook door relatief simpele maatregelen. Denk aan het ruimer beschikbaar stellen van modderpoelen voor varkens, daglicht en uitloop in de winter voor alle diersoorten. Daarnaast zijn er twee belangrijke uitdagingen.

Ten eerste: praktische houderijvormen zoeken die meer natuurlijk sociaal gedrag mogelijk maken, zoals familiegroepen, natuurlijke opfok, natuurlijke dekking. Ten tweede de gezondheid verbeteren zonder stelselmatig gebruik van corrigerende medicijnen. Daarbij zijn de vaardigheden van de veehouder cruciaal (evenals de wil tot meedenken van de veearts).

Tot slot

Als de biologische veehouderij duidelijker wil claimen dat het positief scoort op welzijn en gezondheid, dan moet ook nagedacht worden over betere prestatiebeoordelingen. In het rapport wordt de mogelijkheid van behandel- en verbeterplannen genoemd. In Denemarken zijn hiermee goede ervaringen opgedaan in combinatie met gesprekken met collega's in zogenaamde intervisiegroepen: in discussies houden collega-veehouders elkaar scherp. Mogelijk kan dit ook de basis zijn voor een controle- of beoordelingssysteem waarmee de biologische veehouderij haar intenties op het gebied van welzijn en gezondheid tastbaar maakt voor de consument. Maar dan wel een systeem dat recht doet aan de cruciale rol van de veehouder en aan de 'verschillende wegen die naar Rome leiden'. Want dat is een les die allen in de biologische landbouw reeds kennen: simpele dingen als vierkante meters stal en uitloop of dagen weidegang zijn wel van invloed maar geven geen garanties dat welzijn en gezondheid goed geborgd zijn. ■

· Practical implications of increasing 'natural living' through suckling systems in organic dairy calf rearing. J.P.T.M. Wagenaar en J. Langhout, 2007. Netherlands Journal of Agricultural Science Vol 54, Values in Organic Agriculture: 375-386
· Een koppel koeien is nog geen kudde; Baars, T. en Brands, L., 2000, LV40, LouisBolk Instituut.
· Verantwoorde en communiceerbare argumenten bij biologische producten: dierenwelzijn, Ruis, M. en Pinxterhuis, J.B., 2007. ASG-WUR.